

Hak-al

juni 2023 – jaargang 49 – nummer 2

- ***Big Day 2023***
- ***Trek in het hongerbloempje***
- ***Griekse duinslak langs het spoor***

Het Oortdeel

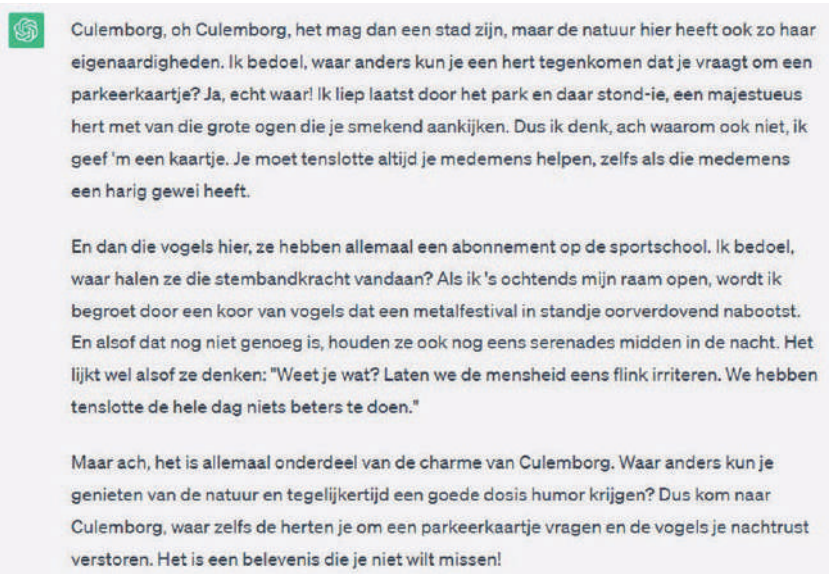
Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Hilarisch Culemborg

De wereld is momenteel, naast de Oekraïne-oorlog, inflatie en het kampioenschap van Feyenoord, in de ban van AI. Nee, niet de random uitroep van een Mariachi-muzikant tijdens ieder liedje dat hij speelt, maar Artificial Intelligence; kunstmatige intelligentie dus. In de natuurwereld is dat al een tijdje bon ton, met name door steeds beter wordende determinatie-apps als Obsidentify en Merlin. Maar de echte doorbraak was de lancering van Chat GPT (ik moet er altijd even bij denken: of is het nou Chat GTP?). Het is bijna ongelooflijk dat die lancering zo recent als november 2022 was, als je ziet wat een impact deze app nu al heeft op tal van terreinen. Binnen no-time lieten leerlingen hun werkstukken al schrijven door deze chatbot met kunstmatige intelligentie en kwam het ook hard binnen in mijn vakgebied: de media. Met Chat GPT kon je namelijk in een handomdraai korte of zeer lange artikelen produceren over elk denkbaar onderwerp. Artikelen die taalkundig prima in elkaar zaten, zodat het meestal

niet duidelijk was of ze door een mens of door de computer waren geschreven. Groot probleem was (en is) echter dat zulke artikelen inhoudelijk nogal eens rammelden, zodat het gevaar van de massale verspreiding van fake news enorm is geworden. Logisch dat er nu, haast paniekerig, overal wordt gekeken hoe de potentiële gevaren van AI in het algemeen en Chat GPT in het bijzonder kunnen worden ingedamd. Die gevaren kunnen ook op beroepsniveau liggen: bij journalisten leeft hier en daar de vrees dat ze door Chat GPT langzamerhand overbodig worden. En wie weet is dat bij columnisten ook zo. Daarom wilde ik maar eens de proef op de som nemen en de tweede helft van Het Oortdeel inruimen voor een column die geheel geschreven is door Chat GPT. De opdracht luidde: "Schrijf een humoristische column van ongeveer 150 woorden, in de stijl van Louis van Oort, over de natuur in Culemborg."

Komt ie:

Wat denk u. Zo maar doen voortaan? 🐦

Coverfoto akkerhommel koningin.
Annette van Berkel

5

2023-2

14

16

18

22

24

26

28

In dit nummer

2	Het Oortdeel – <i>Hilarisch Culemborg</i>	18	NVWC op de Liniepont
4	Van het bestuur – <i>Eikenprocessierups</i>	22	Jeugdgroep – <i>Speurtocht en schepnetten in de Zump</i>
5	Big Day 2023 – <i>Deelnemers en uitslag</i>	24	Trek in het hongerbloempje
6	– <i>Verslag van de winnaars</i>	26	Botanisch illustreren
9	– <i>Een jaar dikke pret en voorbereiding</i>	28	Griekse duinslak en grofgeribde grasslak
12	– <i>Fotoreportage</i>	31	Colofon, info en adressen
14	Daar teken ik voor – <i>Oranjetipje</i>	32	Controle nestkastwerkgroep
16	Aha op die manier! – <i>Annette van Berkel</i>		

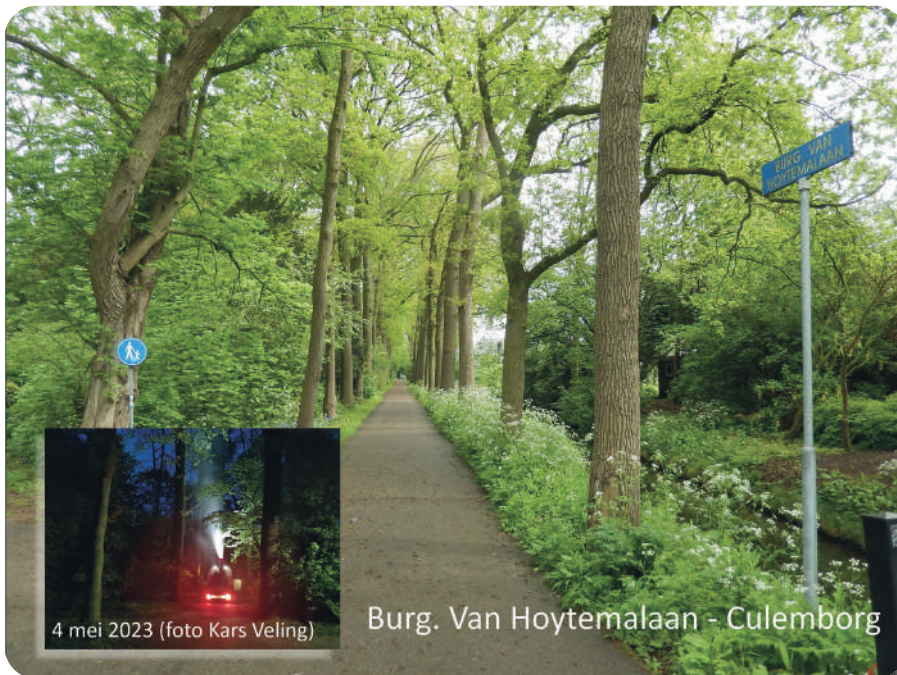
www.nvwc.nl

Van het bestuur

bestuur@nwwc.nl

Eikenprocessierups

door Kars Veling

Burg. Van Hoytemalaan - Culemborg

Het was schrikken op 4 mei. Bezig met nachtvlinderonderzoek in de Plantage kwam er een groot apparaat de Burgemeester van Hoytemalaan in rijden. Na een vriendelijk goedendag vroegen ze waar ik mee bezig was en op mijn antwoord dat ik nachtvlinders zocht, vertelden ze dat zij hier kwamen spuiten tegen de eikenprocessierups. Met groot geraas werden vervolgens alle 53 eiken langs deze laan bespoten met aaltjes. Aaltjes of nematoden zijn een biologische manier om rupsen te bestrijden. De aaltjes kruipen in de rupsen en doden deze. Het is dus geen chemisch middel en niet giftig voor mensen of voor vogels. Maar het is wel een middel dat alle rupsen die op dat moment in de boom zitten doodt en niet specifiek is. Op 5 mei hoorden we van Martin Poot dat op die avond ook alle 114 (!!!) eiken langs de Waldeck Pymontdreef werden behandeld. In deze bomen hangen nestkastjes voor mezen, juist bedoeld om de rupsen van de eikenprocessierups op een natuurlijke manier onder de duim te houden. We waren dan ook zeer ontstemd. De eikenprocessierups kan gezondheidsklachten geven door de haren die de rupsen loslaten en die zeer irritant kunnen zijn. We weten dan ook dat het een probleem kan zijn, maar om in een kleine tweehonderd bomen alle rupsen daarvoor dood te spuiten, gaat ons veel te ver. We zijn voor het inzetten van natuurlijke vijanden, zoals die mezen en voor een ecologisch beheer van bermen en groenstroken, waar ook veel meer natuurlijke vijanden van die eikenprocessierups groot kunnen worden. En als er dan toch een probleem is, kunnen

Waldeck Pymontdreef - Culemborg

nesten worden opgezogen en vernietigd. Dan ben je de overlastgever kwijt, zonder alle andere rupsen te treffen. Er werd contact gezocht met de gemeente en ook in de gemeenteraad werden vragen gesteld over deze actie. Het bleek te gaan om een tragische miscommunicatie, want het beleid van de gemeente is ook om de preventieve biologische bestrijding tot een minimum te beperken. Tot onze opluchting bleken de nestkastjes die in de behandelde Waldeck Pymontdreef hangen bijna allemaal succesvolle broedsels van mezen te bevatten. Waarschijnlijk was er voldoende voedsel voor die hongerige jongen in de aangrenzende tuinen. 🐦

Big Day 2023

12-13 mei

Recordaantal vogelsoorten bij 22ste Big Day

door Louis van Oort

In een lente waarin de mooie dagen dun gezaaid waren als regendruppels in Zuid-Spanje was onze jaarlijkse Big Day zowaar gezegend met een etmaal heerlijk weer. Deze 22ste editie van de Big Day leverde dan ook een recordaantal vogelsoorten op.

De zeven teams zagen bij elkaar 130 soorten, waarmee het record van 129 verbeterd werd. Winnaars werden, net als vorig jaar, de jonge honden Eirik Kersten (19) en Aron Sinke (21), die nu 116 vogelsoorten waarnamen; ook een verbetering van het Big Day-record (was 115). Ze bleven daarmee (opnieuw) Arjan Brenkman en Louis van Oort voor (109) en wonnen daarmee de hoofdprijs: wisseltrofee de Gouden Snip.

Na afloop werd onder het genot van ijzersterke verhalen en hilarische ervaringen traditioneel de Chinese maaltijd genuttigd in het hofje achter de woningen van Gerrit Jan Klop en Jandirk Kievit. Waarna good old Leo van der Kooij als jurylid de waarnemingslijsten kritisch bekeek en uiteindelijk de Gouden Snip mocht uitreiken.

Een sloot aan ervaringen

Een van de meest bijzondere momenten van 22 jaar Big Day onderging het team van Daniël en Job. Bij een hotsebotsrit over de Driftsteeg (een weg die te zwaar zou zijn voor Parijs – Roubaix) kon Daniël ternauwernood voorkomen dat hij de sloot inreed. Zijn fiets kon hij echter niet redden. Die ging stuurtje onder, waarna Job – met tranen over zijn wangen van het lachen – Daniël hielp het vehikel op de kant te krijgen. De rest van de Big Day trok het team in een putlucht van slootlib door het werkgebied.

Wat is Big Day ook alweer?

De Big Day is een wedstrijd waarbij teams van twee personen in een gebied van ongeveer 80 km² (globaal tussen Culemborg, Beesd en Buren) in 22 uur tijd zoveel mogelijk vogelsoorten moeten proberen te vinden. Daarbij mogen zij alleen gebruikmaken van een fiets als vervoermiddel. Deze keer vond de Big Day plaats van vrijdag

12 mei 19.00 uur tot zaterdag 13 mei 17.00 uur. In totaal zagen en/of hoorden de zeven teams dus 130 soorten, waaronder zeldzaamheden als kwak, roodpootvalk en visarend.

Overige teams

De rest van de uitslag luidde als volgt:

Gedeeld 3e:

team Gerrit Jan Klop/Jandirk Kievit/Dirk van Opheusden en team Bas Engels/Astrid Potiek (108 soorten)

5e:

team Berry Lucas/Erwin 't Lam (106 soorten)

6e:

team Daniël Beuker/Job de Boer (100 soorten)

7e:

team Nina de Rooij/Petra Ringenaldus (76 soorten)

De complete soortenlijsten van de teams zijn te vinden op: Natuur- en Vogelwacht Culemborg (waarneming.nl)

Het winnende duo met wisseltrofee de Gouden Snip, Eirik Kersten (links) en Aron Sinke.

Leo van der Kooij overhandigt de Gouden Snip aan Eirik Kersten (rechts) en Aron Sinke, midden.

Alle deelnemers een minuut voor de start. Leo van der Kooij

Big Day Culemborg 2023 –

door Aron Sinke en Eirik Kersten

Zoals elk jaar begint de Big Day bij het clubhuis, en de meeste teams gaan meteen met de pont naar de Steenwaard. Zo ook wij, maar we nemen rustig de tijd om de Lek af te scannen, en vrij snel vliegt er een geelpootmeeuw langs. Een lekker begin, want de meeuwen waren 1 van de grote uitdagingen van de dag.

Snel de pont op, en meteen naar de achterkant van de waard, om een kleiner rondje te kunnen doen. De eerste soorten stromen binnen. Het rondje Steenwaard levert meteen veel basissoortjes op, en de teller staat na een uur al op 54. Nog even paaltjes scopen voor een tapuit, paapje of velduil, levert niks op.

1 Tjiftjaf - *Phylloscopus collybita*
2 Houtduif - *Columba palumbus*
3 Huismus - *Passer domesticus*
4 Roodborst - *Erithacus rubecula*
5 Cetti's Zanger - *Cettia cetti*
6 Zanglijster - *Turdus philomelos*
7 Kauw - *Coloeus monedula*
8 Knobbelzwaan - *Cygnus olor*
9 Geelpootmeeuw - *Larus michahellis*
10 Oeverloper - *Actitis hypoleucos*
11 Wilde Eend - *Anas platyrhynchos*
12 Meerkoet - *Fulica atra*
13 Aalscholver - *Phalacrocorax carbo*
14 Grauwe Gans - *Anser anser*
15 Fuut - *Podiceps cristatus*
16 Kleine Mantelmeeuw - *Larus fuscus*
17 Witte Kwikstaart - *Motacilla alba*
18 Grote Bonte Specht - *Dendrocopos major*
19 Gele Kwikstaart - *Motacilla flava*
20 Holenduif - *Columba oenas*
21 Winterkoning - *Troglodytes troglodytes*
22 Kneu - *Linaria cannabina*
23 Braamsluiper - *Curruca curruca*
24 Blauwe Reiger - *Ardea cinerea*
25 Grasmus - *Curruca communis*
26 Fitis - *Phylloscopus trochilus*
27 Boerenwaluw - *Hirundo rustica*
28 Turkse Tortel - *Streptopelia decaocto*
29 Koolmees - *Parus major*
30 Pimpelmees - *Cyanistes caeruleus*
31 Zwarte Kraai - *Corvus corone*
32 Zwartkop - *Sylvia atricapilla*
33 Kleine Karekiet - *Acrocephalus scirpaceus*
34 Rietzanger - *Acrocephalus schoenobaenus*
35 Visdief - *Sterna hirundo*
36 Gierzwaluw - *Apus apus*
37 Putter - *Carduelis carduelis*
38 Huiszwaluw - *Delichon urbicum*
39 Oeverzwaluw - *Riparia riparia*
40 Kievit - *Vanellus vanellus*
41 Bruine Kiekendief - *Circus aeruginosus*
42 Roodborsttapuit - *Saxicola rubicola*
43 Bergeend - *Tadorna tadorna*
44 Merel - *Turdus merula*
45 Graspieper - *Anthus pratensis*
46 Kokmeeuw - *Chroicocephalus ridibundus*
47 Lepelaar - *Platalea leucorodia*
48 IJsvogel - *Alcedo atthis*
49 Groenling - *Chloris chloris*
50 Krooneend - *Netta rufina*

51 Spreeuw - *Sturnus vulgaris*
52 Spotvogel - *Hippolais icterina*
53 Heggenmus - *Prunella modularis*
54 Tafeleend - *Aythya ferina*
55 Kuifeend - *Aythya fuligula*
56 Krakeend - *Mareca strepera*
57 Slobeend - *Spatula clypeata*
58 Vink - *Fringilla coelebs*
59 Tuinfluiter - *Sylvia borin*
60 Brandgans - *Branta leucopsis*
61 Boompieper - *Anthus trivialis*
62 Koekoek - *Cuculus canorus*

En dan in sneltreinvaart naar de Beusichemse waard, doelend op groepen kwikken, steltjes en de nachtelijk rietsoorten. Geen enkele kwik te vinden (waarschijnlijk door de korte regenbui), en qua steltjes is het ook zeer teleurstellend. Kleine plevier en tureluur, daar moeten we het mee doen. Wel zit er een zomertaling gezellig te knorren, en de woerd laat zich mooi zien. Dit bleek de enige zomertaling van de hele Big Day te zijn, de volgende dag was hij pleite. Nachtvogels tikken we zo binnen, met nachtegaal, blauwborst, waterral en bosrietzanger praktisch vanaf dezelfde plek.

63 Ooievaar - *Ciconia ciconia*
64 Groene Specht - *Picus viridis*
65 Tureluur - *Tringa totanus*
66 Bosrietzanger - *Acrocephalus palustris*
67 Zomertaling - *Spatula querquedula*
68 Kleine Plevier - *Charadrius dubius*
69 Stormmeeuw - *Larus canus*
70 Rietgors - *Emberiza schoeniclus*
71 Waterhoen - *Gallinula chloropus*
72 Waterral - *Rallus aquaticus*
73 Gaai - *Garrulus glandarius*
74 Ekster - *Pica pica*
75 Buizerd - *Buteo buteo*
76 Blauwborst - *Luscinia svecica*
87 Nachtegaal - *Luscinia megarhynchos*

Het bleek de perfecte avond/nacht voor nachtvogelen, want de uilen hadden er zin in. Vanaf onze vast plek aan de Smalriemseweg waren bos-, steen- en kerkuil samen hoorbaar. In de Plantage is ransuil elk jaar makkelijk en eigenlijk zijn we om half 11 al klaar voor de eerste dag.

78 Kerkuil - *Tyto alba*
79 Bosuil - *Strix aluco*
80 Steenuil - *Athene noctua*
81 Ransuil - *Asio otus*

Dan ontstaat er een toch vrij onverstandig idee om naar de Regulieren te fietsen met hoop op kwartel, kwartelkoning, porseleinhoen of iets nog zeldzamers. Dit met het idee dat het door de hoge temperatuur en de buitjes misschien wel kansrijk kon zijn. We wisten wel dat op tijd slapen en dan vroeg op eigenlijk een beter plan was, maar we hadden nog energie en zin in avontuur. Behalve nog een nachtegaal, veel afleidende krekels en flink wat

Het verhaal van de winnaars

onnodige kilometers in de benen, leverde dit tripje niks op. Half 2 pas in bed, en dus maar iets later op. 5.15 uur staan we te kijken naar een paartje kluut, op het bekende eilandje vlak voor Werk aan het Spoel.

- 82 Scholekster - *Haematopus ostralegus*
83 Kluut - *Recurvirostra avosetta*

Dan begint het trek tellen, een vitaal deel van onze tactiek, veel op de telpost staan. Het duurt even tot het op gang komt, maar dit is wel het moment waar we een grote slag kunnen slaan. Vooral in het stelten-departement is dit de plek voor wat bijzonderheden. Wulp en regenwulp zijn de enige waarnemingen van de hele Big Day en geven ons een mooie voorsprong. Een tapuit in een notenboom, boomvalk en grote mantelmeeuw zijn ook fijne soorten om zo vroeg af te strepen.

- 84 Zilvermeeuw - *Larus argentatus*
85 Regenwulp - *Numenius phaeopus*
86 Torenavalk - *Falco tinnunculus*
87 Boomvalk - *Falco subbuteo*
88 Grutto - *Limosa limosa*
89 Grote Mantelmeeuw - *Larus marinus*
90 Tapuit - *Oenanthe oenanthe*
91 **Purperreiger** - *Ardea purpurea*
92 Wulp - *Numenius arquata*

Dan lopen we een stukje door de Goilberdingerwaard, hopen op een matkop of bonte vliegenvanger. Deze blijven uit, maar sprinkhaanzanger en een mooie Pontische meeuw zijn mooi meegenomen. We gaan nog even op de laatste krib staan, die wat dichterbij Everdingen ligt, en weer leuke dingen kan brengen. En dat gebeurt ook: sperwer vliegt snel langs (onze enige waarneming die dag) en een roepende groenpootruiter komt ook voorbij. En als we teruglopen, zien we daar ineens iets landen op het strandje. Eerste beeld leek ons gele kwik, maar toen de kijkers erop stonden, bleek het een grote gele kwikstaart! Deze vind je in dit deel van Nederland eigenlijk alleen in de winter, en is dus een supersoort voor een Big Day in mei. Na een paar mooie platen vliegt hij op, en verdwijnt uit het gebied.

Bij het teruglopen naar de fietsen horen we nog een dodaars, en dat scheelt weer extra zoeken en fietsen. Nog even langs de vaste plek voor ringmus in de boomgaard, en dat betekent dat we om 9 uur al op 100 soorten staan. Dat belooft veel goeds voor de eindscore. En dan vertrekken we vliemensvlug richting de Regulieren.

- 93 Sprinkhaanzanger - *Locustella naevia*
94 Pontische Meeuw - *Larus cachinnans*
95 Staartmees - *Aegithalos caudatus*
96 Sperwer - *Accipiter nisus*
97 Groenpootruiter - *Tringa nebularia*
98 Grote Gele Kwikstaart - *Motacilla cinerea*
99 Dodaars - *Tachybaptus ruficollis*
100 Ringmus - *Passer montanus*

Onderweg stoppen we nog even bij de velden rond Focus 07, op zoek naar een patrijs.

Big Day Culemborg 2023

In een bosje roept een appelvink, en later op de dag komen we die nog wel wat meer tegen.

Na heel lang zoeken en de skills van scopekoning Eirik, vinden we een patrijs met z'n koppie boven het gras. We fietsen door, en vanaf de fiets pakken we roek en zwarte roodstaart mee.

- 101 Appelvink - *Coccothraustes coccothraustes*
- 102 Patrijs - *Perdix perdix*
- 103 Roek - *Corvus frugilegus*
- 104 Zwarte Roodstaart - *Phoenicurus ochruros*

Rode Wouw

Visarend

We zoeken nog matkop rond het Beedsche veld, maar we kunnen de ingang van het gebied niet vinden. Aan het eind van de dag horen we dat hier zowel matkop als goudvink zat, dus die doet achteraf wel even pijn.

Dan komen we bij de Regulieren aan, en nog missende bossoorten worden vrij gemakkelijk gevonden.

Er roept nog een witgat in het nieuwe gebiedje met klein kreekjes. Wielewaal roept, en het broedende paartje raven komt even langs. Er vliegt een slechtvalk rond, en dat is fijn want die is dit jaar niet te vinden rond de brug. We checken alle overvliegende de buizerds, en dan komt er eindelijk een wespendif lang, die mooi vlindert (baltsgedrag).

- 105 Grauwe Vliegenvanger - *Muscicapa striata*
- 106 Boomkruiper - *Certhia brachydactyla*
- 107 Witgat - *Tringa ochropus*
- 108 Wielewaal - *Oriolus oriolus*
- 109 Raaf - *Corvus corax*
- 110 Slechtvalk - *Falco peregrinus*
- 111 Wespendif - *Pernis apivorus*

Aan het eind van de Driftsteeg checken we nog even een waarneming van kleine bonte specht, en we hebben geluk, want als we op de fiets stappen om te gaan, is hij toch even hoorbaar.

Er zingt ook een gekraagde roodstaart, een opluchting, deze werkt de hele dag al niet mee.

- 112 Gekraagde Roodstaart - *Phoenicurus phoenicurus*
- 113 Kleine Bonte Specht - *Dryobates minor*

Onderweg naar een tweede keer Beusichemsewaard, komen we een prachtige rode wouw tegen, die zich prachtig laat zien en fotograferen.

- 114 Rode Wouw - *Milvus milvus*

Aangekomen bij Beusichem, vliegt er ver over de Lek een visarend, nog een supermooie vogel om tegen te komen op je Big Day.

- 115 Visarend - *Pandion haliaetus*

Onze laatste soort, havik, vergt heel veel geduld, hij roept niet op z'n vaste plek, en de bonte vlieg die we daar ook zoeken laat zich ook niet horen of zien. Pas als we al weer bij de fietsen staan, vliegt er een havik langs, die we kort kunnen zien.

- 116 Havik - *Accipiter gentilis*

We fietsen nog snel naar de telpost voor een korte zit in de hoop op een zeldzaamheidje of misschien nog een zeearend of zwarte wouw. We vinden hier niks meer, en eindigen op een prachtig getal, **116!**

Deze top dag, vooral door het heerlijke weer en de goede trek, eindigt ook nog als een hele mooie Big Day. We verbreken ons eigen record, en lonken nu toch stiekem naar een Big Day met 120 soorten. Dit moet mogelijk zijn, vooral omdat we een aantal soorten toch missen dit jaar zoals matkop, bonte vliegenvanger, vuurgoudhaan, boomklever en wintertaling, die wel door andere teams werden gezien. Op naar volgend jaar! 🐦

The Big (May)Day

Een jaar dikke pret en voorbereiding

door Petra Ringenaldus en Nina de Rooij

Een ruim jaar geleden, 20 april 2022 om precies te zijn, ontmoetten wij elkaar bij het vliegveld van Málaga, aan het begin van een fantastisch weekje vogels kijken onder deskundige leiding van Louis van Oort. We kenden elkaar niet, maar hadden vrijwel direct een leuke klik, hetzelfde gevoel voor humor en woordgrappen en bleken nog bij elkaar in de buurt te wonen ook.

Raven in Mariënwaerd. Arjan Brenkman

Eenmaal thuis hebben we contact gehouden en al vrij snel het plan opgevat om aan de Big Day van 2023 mee te doen. Maar onze kennis van met name vogelgeluiden was op zijn best iets beter dan gemiddeld te noemen, dus al vrij snel werd duidelijk dat we serieus moesten gaan trainen. En als wij ergens voor gaan, dan gaan we er ook echt voor. Dus werd alles uit de kast getrokken om de hiaten in onze kennis op te vullen, het werkgebied te leren kennen en het nodige aan kijkers, scoop, vogelboeken etc. aan te schaffen. Bijna een jaar lang spraken we over vogels, ademden we vogels, hoorden en zagen we vogels en droomden we zelfs van vogels. En in het bijzonder van een gouden snip.

De vogelgeluidenquiz

Een enorm handig tooltje waar wij veel aan hebben gehad, is de vogelgeluidenquiz op Mijn Vogelvinder (vogelbescherming.nl). In het begin was het nog een hele uitdaging om er meer dan 20 goed te hebben, maar langzaam maar zeker werden we er beter in en de high score is inmiddels boven de 300. Al stonden we regelmatig in het veld te roepen "JA! Die zat in de geluidenquiz! Maar welke vogel was dat nou ook alweer..." Door steeds die quiz te doen en dan op pad te gaan, leerden we er toch elke keer weer een paar soorten bij en konden we ons na enige tijd niet meer indenken dat die Cetti's zanger, die we nu overal hoorden, ons nooit eerder was opgevallen.

The Big (May) Day

Ringmus in de Steenwaard. Arjan Brenkman

En vooral in de winter bleek het een fijne tijd om geluiden te oefenen, omdat alles dan nog niet zo door elkaar aan het roepen is. Dat maakte het in de wall of sound in het voorjaar gemakkelijker om de interessante geluiden eruit te filteren. Een andere app die we pas later zijn gaan gebruiken en die ook erg leerzaam bleek, is Merlin. Het is uiteraard een beetje flauw om alleen maar de app aan te zetten en zo de soorten binnen te tikken. Maar eerst zelf proberen en dan kijken of Merlin het daarmee eens was en wellicht nog wat anders hoorde dat wij gemist hadden, was ook een goede manier om de geluiden onder de knie te krijgen.

Lijstjes, lijstjes en nog eens lijstjes

Als je vogels gaat kijken, merk je al snel dat alles draait om lijstjes. En dus hadden wij ook lijstjes. De tuinlijst, de jaarlijst, de moestuinlijst en op het moment dat we de meest voorkomende soorten wel onder de knie hadden, zijn we ook daglijsten gaan bijhouden en probeerden we de aantallen daarvan steeds te verbeteren. Dan begonnen we in de auto al druk te schrijven en werden conversaties regelmatig onderbroken door uitroepen als 'grote zillie!' of 'daar gaat een..... torenvalk!' of 'wat gaat daar, wat gaat daar... oh. Houtduif'. Ons valt het niet eens meer op dat we dat doen, maar als je dat ook bij niet-vogelaars gaat doen, dan levert dat nog wel eens een geërgerde blik op. Daarnaast hebben we gekeken naar de Big Day-

*Petra Ringenaldus en Nina de Rooij mochten wegens blessure de auto gebruiken.
Daniël Beuker*

*Het vrouwenteam had toch ook even de Gouden Snip in handen.
Nina de Rooij*

lijst van 2022 en ons vooral op die soorten gestort, en hebben we heel waarneming.nl uitgespeeld. In de map 'Big Day voorbereiding' op onze computers staan dan ook hele Excel-sheets met in elk deel van het werkgebied welke soorten werden waargenomen. Een slimme meid is op de Big Day voorbereid!

Op pad

Vogels kijken leer je natuurlijk niet uit een boekje of door te quizen, daar moet je ook voor op pad. Dus trokken wij er vanaf de zomer regelmatig op uit. Hier in de omgeving (Everdingen, Put van Buren, Regulieren, Goilberdingerwaard) maar ook naar de Maasvlakte (alwaar een bezoek aan het legendarische Balkon van Europa niet mocht ontbreken), de Blauwe Kamer en de Biesbosch. Bloedhitte in de zomer, ijzige koude op de Maasvlakte en poolwinden op de Grebbeberg... dat mocht de pret niet drukken. Gevogeld moest er worden! En dan na afloop ergens gezellig wat eten of drinken, met name Caatje aan de Lek was blij met ons (iets minder met onze blubberschoenen...).

Het leverde ons ook veel leuke nieuwe 'lifers' op – nonnetjes in de Biesbosch, goudvink en kuifmees op de Laarsenberg bij Rhenen en dichterbij huis de raven op Landgoed Mariënwaerd. En wat is het dan geweldig als je naar Everdingen rijdt, hopen kleine zwanen te zien omdat ze er volgens waarneming.nl kunnen zitten, en je stapt uit de auto, loopt nog geen 100 meter, en daar vliegen er zo 15 whoop-whoop-whoepend over je hoofd! Alleen die vermaledijde kokardezaagbek in Ameide... die wilde maar niet lukken. Ook ervaren vogelaars Gerrit Jan Klop en Louis van Oort waren niet te beroerd om hun mededingers naar de gouden snip van wat tips te voorzien en mee te nemen op oefenrondjes. En zo eindigden wij de week voor de Big Day met voor ons een nieuw dagrecord van 70 soorten. Omdat dat natuurlijk lang niet genoeg was om maar enigszins in de buurt van de winst te komen, werd er tot op het laatste moment geoefend, geoefend en nog eens geoefend.

De Big Day

En toen was het dan eindelijk zo ver. Op 12 mei vertrokken we richting de Steenuil, waar we direct enthousiast werden begroet door de andere deelnemers. En daar kregen we al snel de felbegeerde gouden snip in handen gedrukt. Gaven de tegenstanders het zo snel al op? Nee hoor, wij mochten vanwege een blessure bij wijze van uitzondering met de auto in plaats van met de fiets, en ons werd de zorg voor de gouden snip toevertrouwd. Dit bleek geen slecht idee, omdat een van de deelnemers (we noemen geen namen) zijn fiets vakkundig in een sloot parkeerde. Met veel plezier en enthousiasme hebben wij het hele NVWC-gebied doorkruist, waarbij een auto eerder een nadeel dan een voordeel bleek, omdat je onderweg gewoon veel mist en niet voor elke vogel op de rem kan staan. Dat deden we wel voor wat wij dachten dat een huismus was, omdat je die in het veld nu eenmaal niet zo snel hebt en je kunt hem maar binnen hebben. Maar het bleek zelfs nog leuker: een ringmus! Voor ons de eerste keer dat we die goed in beeld hadden en een nieuwe soort voor onze jaarlister, samen met de braamsluiper. Uiteindelijk bleef de teller op 76 steken. En dan hoor je na afloop wat je allemaal NIET had en dan komt toch even dat gevoel van teleurstelling. Maar dat ebde gelukkig snel weer weg. Aan de voorbereiding en het enthousiasme heeft het in elk geval niet gelegen. En gezien het feit dat het pas de eerste keer was en we eigenlijk op een vrij basaal niveau begonnen, kunnen we best tevreden zijn. Het was een geweldig avontuur het afgelopen jaar en we hebben enorm veel bijgeleerd. Dus jullie zien ons nog wel een keer terug. En die gouden snip... die hebben we toch mooi even in handen gehad! 🐦

Een mooie vrijdagavond.

*Bas Engels van team BaAs ziet een mogelijke grasmus
Ransuil Goilberdingerwaard*

*Erwin van Team Berwin in volle actie
Zoeken naar soorten bij de Kerswerf*

*Pontische Meeuw tweede zomer
Molenkampen*

Big Day Culemborg 2023

Fotografie:
Jandirk Kievit,
Arjan Brenkman,
Louis van Oort,
Daniël Beuker,
Bas Engels,
Astrid Potiek,
Berry Lucas

Visarend Regulieren

De prijsuitreiking

Chinese maaltijd en sterke verhalen na afloop

Wielewaal bij ochtendlicht

Wespendief Regulieren

Team Daniël en Job Beuker

Ik teken ervoor! Een (oranje)tipje van de sluier

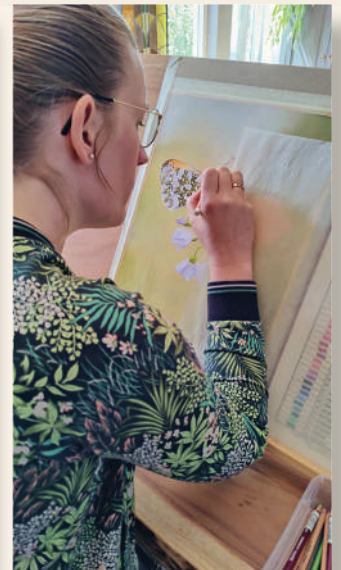
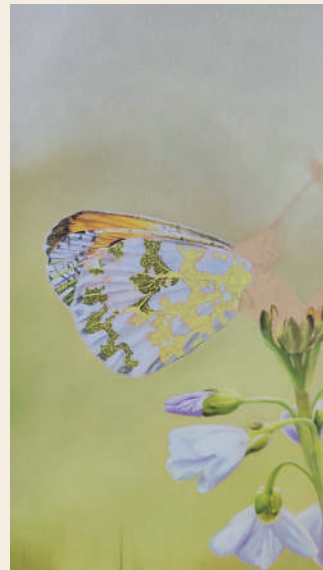
door *Rebecca Engels*

Tegen de tijd dat u dit leest, zijn de hoogtijdagen voor de oranjetipjes dit jaar alweer voorbij. Ze vliegen namelijk vooral van half april tot eind mei. Dit was ook de periode waarin ik vier jaar geleden voor het eerst oranjetipjes parend heb zien zitten op een pinksterbloem, één van de waardplanten van deze soort. Wat was ik blij dat ik tijdens die wandeling in de Regulieren mijn camera mee had!

Toch heb ik voor deze tekening een andere referentiefoto gebruikt (van @devivlinders (Instagram-naam)) om verschillende redenen. Namelijk dat de oranjetipjes heel mooi vanaf de zijkant zichtbaar zijn op deze foto en omdat van één van de vlinders duidelijk een deel van de oranje vlek te zien is. En ja, ik vond het gewoon een prachtige foto.

Ook de achtergrond vond ik erg mooi dus wilde ik iets vergelijkbaars maken voor de tekening. Met zowel een stukje lichtblauwe lucht als het onscherpe gras op de voorgrond. Dit had ik nog niet eerder gedaan, dus dan is het altijd spannend om te zien hoe het er uit gaat zien. Maar met de pan pastels (kleine bakjes met pastelpigment) werkte dit heel fijn doordat de kleuren makkelijk te mengen zijn. Deze breng ik aan met kleine sponsjes waarmee ik ook het gras kon maken door 'simpelweg' strepen te zetten met verschillende lichte en donkere groentinten.

Daarna ben ik aan de slag gegaan met de pinksterbloem. De stengel bestaat uit veel verschillende groen-, wit- en geeltinten, die ik in dunne laagjes over elkaar teken om zo de juiste kleur te krijgen. De bloemen waren super leuk om te doen, vooral omdat ik een keer met paars aan de slag kon! Dit was de basiskleur voor de bloemen waarna ik ging mengen met wit en lichtblauw, weer gevolgd door wat meer paars voor de schaduwen en de dunne lijntjes.

En toen natuurlijk de vlinders zelf! Wat een hele uitdaging bleek door alle vlekken, schaduwen en kleine nuances. Linksboven begon ik met het oranje stuk, gevolgd door alle 'witte' delen. Die heb ik eerst uitgetekend met een lichtgrijze tint, waarna verschillende grijstinten en wit hebben gezorgd voor de structuur. En voor de donkere vlekken heb ik vooral fel geel, olijfgroen, donkergrijs en zwart gebruikt. De kopjes bestaan voornamelijk uit heel veel streepjes, en als finishing touch heb ik mijn pastelpotloden moeten schuren in een hele scherpe punt om daarmee de voelsprietten te kunnen tekenen.

Dit was weer een tipje van de sluier over mijn tekenproces en een soort uit onze mooie regio. Hopelijk vond je het weer leuk om te lezen. Heb je een suggestie voor een volgende soort? Of heb je interesse in deze of een andere tekening? Neem dan een kijkje op mijn website www.natureartbyrebecca.com. 🐛

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

De achteruit het klokje uitvliegende klokjesdikpoot. Speciaal omdat het hele beestje er vliegend scherp op staat zodat je zelfs het verdikte laatste pootsegment aan de voorste en middelste linkerpoot kan zien, waar ze haar naam aan te danken heeft.

door Annette van Berkel

Fotograferen met een fototoestel doe ik pas weer de laatste paar jaar. Daarvoor liep ik vaak met een filmcamera omdat ik beroepsmatig dagvlinders filmde voor De Vlinderstichting.

Ik maakte zo nodig familiekiekjes e.d. met mijn mobiele telefoon, een oud beestje: Samsung Galaxy A3 (2017). Toen ik meer wilde bij- en ging fotograferen om ze te herkennen, liep ik tegen de grenzen van mijn telefoon aan. De foto's waren op detail niet scherp genoeg om kenmerken goed te kunnen zien. Nu blijft het herkennen van wilde bijen van foto's een lastig ding maar met goede scherpe foto's kom je met grotere soorten in elk geval verder.

Daar kwam bij dat ik inmiddels schreef over wilde bijen voor het blad Bijenhouden van de NBV. Hier kwam al snel de vraag om betere foto's te leveren dan die van mijn mobiel. Kars had al eens gezegd dat ik beter een van zijn toestellen kon gebruiken dan mijn telefoon, maar ja eigenwijs als ik ben, was er een klagende beeldredacteur voor nodig om van gedachte te veranderen.

Inmiddels ben ik net zo verknocht aan de Nikon Coolpix S9500 als Kars (zie Hak-al 2022-4). Als ik bijen fotografeer, doe ik dat meestal in de macrostand met flits en 1 of 2 stoppen overbelicht. Veel bijen zijn nogal donker en door dat overbelichten krijg je de details van de donkere delen beter te zien.

Inmiddels gebruik ik het apparaat ook voor het fotograferen van merels. De merelfoto's maak ik meestal door maximaal in te zoomen (De Nikon coolpix heeft 22x optische zoom) en door tijdens het fotograferen mijn hand vast te zetten op een willekeurig beschikbaar vast object als paaltje, boom of knie. Meestal belicht ik normaal of omdat merels donker zijn, 1 stop over. Dat geeft vaak mooie resultaten! 🐝

De vliegende gewone sachembij bij zenegroen
Speciaal omdat ik de vrouwtjes gewone sachembij die foerageren net vliegende olifantjes vind met hun enorme tong die ze laten hangen. Bij dit vrouwtje is dat prachtig te zien.

Het roodgatje in de bloem van de gewone vogelkers
Speciaal omdat het bijtje zo volgeladen met stuifmeel is van haar voetje tot aan haar buik en toch nog herkenbaar is als roodgatje. Daarnaast komt de bloem van de vogelkers ernaast prachtig uit.

Varen met tussen Culemborg

door Frans Waroux

Het zou een vaartochtje worden met een aantal leden van de NVWC in slechts een klein deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, het grootste Rijksmonument in Nederland.

Hun indruk, 'Natuur vanaf het water' voor een artikel in het themanummer WATER van de Hak-AI, editie drie, jaargang 2022. Maar helaas, door de zeer lage waterstand kon deze vaartocht in die periode niet doorgaan. Ondanks dat werd het themanummer toch ook weer een geweldige uitgave, wat we overigens van alle uitgaven van dit tijdschrift kunnen zeggen.

*De Liniepont.
Frans Waroux*

Deze vaartocht werd dus alsnog in het voorjaar van 2023 ingepland, wanneer het pontje weer in de vaart zou komen. Datum 12 mei, om 12:00 uur bij de aanleg steiger nabij Werk aan het Spoel. Met de vaste bemanning, in dit geval Eric van Grieken, schipper en tevens opmaker van de Hak-al en Gabriëlle van Appeldoorn, kaartverkoper en redactielid van de Hak-al. Samen met een tiental leden van de NVWC ging de vaartocht van start. In overleg werd het vaarschema vastgesteld.

'We worden oud'

Onder de gasten onder meer Gerrit Jan Klop, de supervogelaar onder ons. Terwijl Cees (van Appeldoorn) en ik bij de loopplank stonden te wachten kwam Harry van de Warenburg aanlopen. "Mooi dagje maar nog wel wat stil hiernaartoe." En direct daarna arriveerde Gerrit Jan. "Wat leuk zeg. Van de auto hier naartoe al achttien soorten vogels gehoord." Harry en ik keken elkaar eens aan en dachten: 'We worden oud en een bezoekje aan Schonenberg voor een gehoorstest zou zeker niet misstaan!' Intussen verschenen de andere vaargasten en ook de boot kwam vanaf de vaste ligplaats nabij Fort Honswijk intussen onze kant op varen.

We gingen met z'n allen aan boord. Een prachtig pontje dat gerust gezien mag worden als een pareltje voor de mobiele recreant in deze contreien. Fietsers of wandelaars kunnen hiervan gebruik maken om de rivier de Lek over te steken voor een fiets- of wandeltocht door het op dit moment schitterende uiterwaardengebied. Om later of met de pont van Culemborg of Wijk bij Duurstede weer over te kunnen steken, dan wel via Vianen weer richting Culemborg te gaan.

Deze Liniepont, gewicht 19 ton en aangedreven door een (bio)dieselmotor, wordt mogelijk volgend jaar of over twee jaar vervangen door een elektrisch aangestuurde motorboot. Beter voor het milieu en nog beter voor de vogelaars. Door het forse geluid van de motor overstemt dat de vogelgeluiden en kan Gerrit Jan alleen maar no-

teren wat hij ziet. Want net nadat vaarmeester Eric het sein 'trossen los' had gegeven gaf Gerrit Jan door dat er nu al 37 soorten waren gehoord en gezien. De vaartocht moest nog beginnen ...

Fotogenieke natuur

En het werd voor de vaargasten een tocht waar de schoonheid vanaf droop. Prachtig bloeiende meidoorn- en sleedoorstruiken, met forse witte bloemtrossen maar ook enkele met uitbundige roze bloemen. Fotogenieke natuur.

Gerrit Jan kwam ogen en soms oren tekort om zijn waarnemingenlijstje aan te vullen. Een zingende roodborsttapuit, net nadat we bij Everdingen aan land waren gegaan, meldde Gerrit Jan. Leo zag het vogeltje bijna 80 meter verder op de top van een kale tak. Een kiekendief, achterna gezeten door enkele kraaien, diverse soorten eenden, aalscholvers met hun vleugels wapperend om die te laten drogen. Ze moesten met hun volle krop best nog wel een eindje vliegen wat met natte vleugels niet mogelijk is. Veel te zien. Nog meer te horen. Voor eenieder: genieten in optima forma. Leo wist ook dat daar, in de uiterwaard net voor Everdingen, een mooi veldje met wilde salie moest zijn. Het was schoonheid op zich. Prachtige blauwe bloempjes en massaal aanwezig. Daarna weer terug, manoeuvrerend tussen datgene wat koeien overal laten vallen en bloeiende struiken en planten. Wij, van de natuur, willen immers alles intact houden en elk plantje koesteren. De koeien volgden ons met nieuwsgierige blikken.

Vrijwilligers

Vanaf Everdingen vervolgden we, weer aan boord, de tocht richting de Spoorbrug bij Culemborg. Met een grote boog daarna terug naar ons beginpunt bij Werk aan het Spoel waar we afscheid namen van de vaste bemanning Erik en Gabriëlle. Maar niet voordat we ook nog vernamen dat dit pontje bemand wordt door alleen maar vrijwilligers, zowel de mensen die de pont besturen als de mensen die de gasten ontvangen en de kaartjes verkopen. Schippers, die over een geldig vaarbewijs moeten beschikken, zijn er voldoende.

de Liniepont en Everdingen

Fotografie Annette van Berkel

Fotografie Cees van Appeldoorn en Frans Waroux

Kaartverkopers zouden er nog wel wat meer kunnen zijn. Indien belangstelling hiervoor dan even contact opnemen met de redactie van de Hak-al.

In het verleden was de Nieuwe Hollandse Waterlinie een oude verdedigingslinie tussen Muiden en de Biesbosch, met 45 forten, 6 vestingen, 2 kastelen, 85 mitrailleurkazematten, ruim 700 betonnen schuilplaatsen en ruim 100 militaire sluizen en waterwerken. Als de vijand eraan kwam, konden grote arealen land onder water worden gezet waardoor het water dus als een perfect verdedigingsmiddel fungeerde.

Juist door de hoogteverschillen in het landschap bleven sommige delen droog en bereikbaar waardoor deze kwetsbare delen dan onder schot werden gehouden vanuit de forten die langs deze hele linie waren opgetrokken. Juist deze forten en hun directe omgeving zijn nu uitermate belangrijk vanwege de vaak hoge en bijzondere natuurwaarden. Flora en fauna zijn met name op deze fortificaties optimaal en indien mogelijk een bezoek meer dan waard.

Observaties 12 mei 2023

Tijdens de vaartocht heeft Gerrit Jan Klop een checklist bijgehouden van zijn observaties in de Everdingerwaard. Maar liefst 54 soorten!

Grauwe Gans	Geelpootmeeuw	Boerenzwaluw
Brandgans	Pontische Meeuw	Fitis
Knobbelzwaan	Kleine Mantelmeeuw	Tijffjaf
Krakeend	Visdief	Cetti's Zanger
Wilde Eend	Ooievaar	Staartmees
Kuifeend	Aalscholver	Zwartkop
Fuut	Blauwe Reiger	Tuinfluitler
Holenduif	Buizerd	Braamsluiper
Houtduif	Ekster	Grasmus
Koekoek	Kauw	Winterkoning
Gierzwaluw	Roek	Spreeuw
Meerkoet	Zwarte Kraai	Merel
Scholekster	Pimpelmees	Roodborsttapuit
Kievit	Koolmees	Heggenmus
Oeverloper	Veldleeuwerik	Witte Kwikstaart
Bosruiter	Rietzanger	Groenling
Tureluur	Bosrietzanger	Putter
Kokmeeuw	Oeverzwaluw	Rietgors

Fotografie Maartje van der Ploeg

Museumactie pontjes Uit®waarde

door Gabriëlle van Appeldoorn

Uit®waarde zorgt er met tien pontjes voor dat wandelaars en fietsers snel en veilig van de ene naar de andere oever worden overgezet op de Maas, Waal, Linge, Lek en Neder-Rijn. In 2022 werden gezamenlijk bijna 97.500 passagiers overgezet. De pontjes van Uit®waarde varen een zomerdienst van april/mei tot en met september. Pontjes | Uiterwaarde

De Liniepont vaart op de Lek tussen Culemborg, Houten en Everdingen. Dit pontje maakt onderdeel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het is de

verbinding tussen Werk aan het Spoel, Werk aan de Groeneweg en Fort Everdingen. De fietsers en wandelaars worden overgezet door vrijwillige schippers en kaartverkopers. Deze vrijwilligers voorzien de gasten graag van informatie over bezienswaardigheden en activiteiten in de buurt.

Zo ontstond bij Uit®waarde het idee om de musea in het 'stroomgebied' van de pontjes op te nemen in de aanbevelingen. En als extra service een online verwijzing naar deze musea, inclusief bijbehorende kortingsactie, met behulp van een QR-code op de achterzijde van het ticket dat elke passagier ontvangt. Kijk Actie | Uiterwaarde voor een lijst met alle deelnemende musea

Overzicht deelnemende musea in Culemborg

Museum	Adres	Plaats	Website	Actie
Elisabeth Weeshuis Museum	Herenstraat 29	Culemborg	weeshuismuseum	
Jan van Riebeeckmuseum	Achterstraat 38	Culemborg	janvanriebeekmuseum	
Kasteeltuin Culemborg/Museum De Groene Schuur	Lange Meent 11	Culemborg	kasteeltuinculemborg	

Jeugdgroep: SchepNetten in de Zump

Elk voorjaar gaan de kids van de jeugdgroep van de NVWC gewapend met hun schepNet in natuurpark De Zump op onderzoek uit om het leven in de slootjes in kaart te brengen. Aangetroffen werden deze keer o.a. kikkers, salamanders, stekelbaarsjes en meerdere exemplaren van de grote spinnende watertor. (Bron: Het Kontakt van 23 mei 2023). Foto Martin Smaling.

door Maartje van der Ploeg

Ja, we mochten weer: schepNetten in de Zump! Een jaarlijks terugkerende activiteit waar altijd veel enthousiaste kinderen op af komen. Deze keer waren er ook heel veel nieuwe kinderen die meededen. Ook kwam er een fotograaf van Het Kontakt langs om foto's te maken. We hebben met onze activiteit de voorpagina van de krant gehaald! Zeventien kinderen gingen aan de waterkant met schepNetten, emmers en bakken en groot enthousiasme op zoek naar alles wat in het water leeft en zwemt. Sommige kinderen hadden bakken en schepNetten van thuis meegenomen. We hebben heel veel waterbeestjes gevangen: 10-doornig stekelbaarsjes – 3-doornig stekelbaarsjes – bruine kikker – posthoornslak – poelslak – bootsmannetjes – gewone pad – grote moeraslak – larve geelgerande watertor – platworm – bloedzuiger – waterschorpioen: altijd leuk en bijzonder als we deze vinden. Het is geen echte schorpioen hoor maar hij lijkt er wel op. Samen met een aantal ouders hadden we de vangsten bekeken. Spectaculair waren toch wel de grootste waterkevers van Nederland: het mannetje en vrouwtje van de grote spinnende watertor. 🐞

Foto van Ewoud van der Ploeg

en speurtocht rondom de Steenuil

door Maartje van der Ploeg

Bij het maken van afgelopen jaarplanning hebben wij in onze groepsapp een oproep geplaatst met de vraag of de kinderen nog goeie ideeën hadden voor leuke activiteiten. Daar kwamen heel veel reacties op. Zo ook het idee voor een speurtocht.

Winy had een hele mooie tocht in elkaar gezet met leuke vragen en mooie duidelijke foto's. Op 18 maart gingen de kinderen in kleine groepjes de weg zoeken en vragen beantwoorden. De kinderen waren behoorlijk fanatiek. De tocht begon in de natuurtuin; daar was meteen de eerste vraag: hoeveel vakjes zitten er in het bijenhotel (het oude en de nieuwe). Ook moesten ze knotwilgen tellen en de katjes die van de boom waren gevallen tellen en meenemen. Het was een interactieve speurtocht. Het was heerlijk weer en na afloop zaten we nog lekker met zijn allen in het zonnetje. Een koekje en wat te drinken hadden ze wel verdiend! 🍪

Trek in het hongerbloempje

door Bram Schenkeveld

Binnen de NVWC leidde de plantenwerkgroep jarenlang een slapend bestaan. In 2019 is de groep door Kees van de Vate wakker gekust. En met die kus is ook een virus overgebracht. Elk jaar steekt met het lengen der dagen in maart een vorm van plantenkoorts op. Dan willen we weten hoe het ervoor staat met een aantal zeldzame soorten in ons district. Drie daarvan wil ik hier de revue laten passeren: wit hongerbloempje, weidegeelster en grote keverorchis.

De zoekploeg

Wit hongerbloempje

In de eerste plaats dus wit hongerbloempje. Klinkt toch best poëtisch. Wit hongerbloempje is een plant van schrale en droge grond. De Nederlandse naam verwijst daar ook naar: plant met witte bloemen op uitgehongerde gronden. En ook de wetenschappelijke soortnaam *Draba muralis* betekent zoiets als 'scherp smakende plant op muren groeiend'. En een muur is toch ook een schrale en droge standplaats.

Vreemd genoeg wordt de soort in Nederland het meest op kades in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden aangetroffen. Mede hierdoor is de plant favoriet van Kees, jarenlang predikant in dat gebied. En net aan de andere kant van de Diefdijk, in Culemborg, vinden we hem ook op dergelijke standplaatsen. In het Culemborgse/Beesdse veld staat de plant op verschillende plekken in de slootkanten langs de Holderweg, op de kades van Vretstrooi en in de berm van de Acquiseweg en de Driftsteeg. Al doet de naam Vretstrooi anders vermoeden zijn dit toch allemaal voedselrijke en vochtige standplaatsen.

Wit hongerbloempje is een eenjarige soort, kiemt al in het najaar, overleeft de winter als rozet en vormt in het vroege voorjaar een bloeistengel. De plant is al uitgebloeid in juni. Het zaad valt dan op de bodem tussen het gras. Onze indruk is dat voor de overleving het belangrijk is dat er tussen het gras open plekken zijn, die ontstaan door het opbrengen van maaisel en slootvuil. In schrale vegetaties zijn genoeg open plekken. In de vette klei van de komgronden is de plant afhankelijk van door mensen gecreëerde open plekken. Waarom de soort dan niet op veel meer plekken in Nederland voorkomt, is ons een raadsel. Waarschijnlijk speelt het slechte verspreidingsvermogen van de soort daarbij een rol. Bij rijping springen de hauwen open en het vrij zware zaad valt gewoon naar beneden, nog geen 10 cm bij moeder vandaan.

Weidegeelster

In Nederland komen vier soorten geelster, *Gagea*, voor: akker-, bos-, schede- en weidegeelster. Het zijn allemaal zeldzame bolgewasjes, die vroeg bloeien. De bloemen zijn geel, stervormig en lijken wat

op die van speenkruid. In onze contreien komt alleen weidegeelster voor. En deze is tegenwoordig alleen bekend van de zomerdijk van de Redichemse Waard.

De eerste waarnemingen in het bestand van de NDFF zijn uit 2007. De soort houdt stand, maar neemt de laatste jaren af in aantal. Het dijkje wordt door de loonwerker meegenomen als er vanaf maart mest uitgereden mag worden. De foto toont de dapper stand houdende plant tussen de sporen van de mestinjector. Het dijkje was voorheen rijk aan stroomdalgrasplanten als ruige weegbree, katten-doorn, rapunzelklokje, sikkelklaver, veldsalie. Die zijn bijna allemaal verdwenen. Laten we hopen dat de weidegeelster stand houdt en er in de Redichemse Waard qua graslandbeheer een andere wind gaat waaien.

Grote keverorchis

Minder bedreigd in onze contreien is de grote keverorchis. In het landgoedbos van Mariënwaerd staan enkele tien- tot honderdtallen en in de graslanden van de Put van Buren enkele duizenden exemplaren. De soort is kensoort van beuken- en eikenbossen op voedselrijke grond, redelijk algemeen in Zuid-Limburg, de Achterhoek en Twente, maar zeldzaam in de rest van het land.

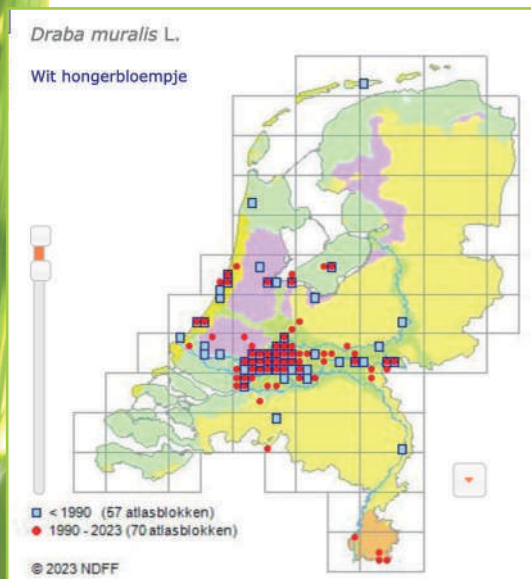
De wetenschappelijke naam *Neottia ovata* betekent zoiets als 'vogelnestje met de eironde bladeren'. De wortels lijken op een vogelnestje. De ovale bladeren zijn mooi te zien aan de exemplaren zonder bloeistengel.

Wilde orchideeën worden in Nederland vaak naar insecten vernoemd waarop de bloemen lijken zoals de bij, spin, mug, wesp en dus ook de kever. Bij grote keverorchis moet je wel veel fantasie hebben om de gelijkenis te zien. De betreffende insecten zorgen soms ook voor de bevruchting. Ze komen af op een rivaal of partner. Met hun geworstel nemen ze stuifmeel mee. Het verschijnsel dat je net doet of je een ander bent heet in de ecologie mimicry. Beide standplaatsen in het Culemborgse (nou ja net over de gemeentegrens) worden door ons gekoesterd en bijna jaarlijks bezocht. Aantallen wisselen, maar er is geen duidelijke trend. 🐛

Wit hongerbloempje

Verspreiding wit hongerbloempje

Weidegelster

Geelster met mestsporen

Grote keverorchis

Botanisch illustreren: *combineert wetenschappelijke nauwkeurigheid met visuele aantrekkingskracht*

door Gerda van den Berg

Een echte botanische illustratie is een wetenschappelijk verantwoorde, exacte weergave van een plantensoort die eenduidig is qua beeldtaal.
Het dient om de wetenschappelijke tekst te ondersteunen door alle bijzonderheden van de desbetreffende soort weer te geven.

leert zien. Daarna maak je dezelfde tekening nog een keer, maar dan in kleur door de lijntekening over te nemen op goed papier. Daarbij werk je als eerste de bloemdelen uit, omdat die als eerste verwelken.

Ook zijn onder andere materiaalkennis, vorm en perspectief belangrijk.

Steeds weer kijken

In de illustratie van de grote kaardenbol is 40 uur werk gaan zitten. Daarvan is een groot deel steeds weer kijken. Wist je dat de kaardenbol trouwens familie is van de kamperfoelie om maar wat interessants te noemen?

Het is inspirerend om een levende plant urenlang te bekijken. Te ervaren hoe onbevattelijk mooi en spitsvondig de natuur toch elke keer weer in elkaar steekt.

Kleurpotlood is mijn favoriete manier van inkleuren. Met deze techniek kun je heel precies de kleur bepalen en ook details weergeven. Je hebt geduld nodig om tot de juiste kleur te komen, omdat twintig laagjes kleur geen uitzondering zijn. Dit heeft meteen als voordeel dat het kleurpotlood vergevingsgezind is, want je kunt de kleur nog bijsturen gaandeweg. En met een minimale hoeveelheid kleurpotlood kun je al tot bijzonder levendige en briljante resultaten komen. Dat zijn leuke uitdagingen waar ik erg van geniet. Het lesgeven ben ik door drie dames van de NVWC-plantenwerkgroep weer gaan oppakken. Met dank aan de grote inzet van Mienke, Carla en Winny, die dapper doorgaan op de ontdekkingsreis van wat er bij tekenen van een botanisch werk zoal komt kijken! Na negen jaar ben ik gestopt met mijn bedrijf, omdat het tijd werd voor iets anders. Van mijn werk zijn nog kaarten verkrijgbaar bij de Familie Fabriek in Culemborg, FotoModern in Lochem en mij. 🐦

De tekening is in zwart wit en niet in kleur. Kleur leidt af van plantdetails en -kenmerken. Bij de Botanische Kunstenaarsvereniging, waar ik werkend lid van ben, gebruiken we gelukkig wel kleur zolang grootte, vorm en verhouding maar kloppen.

De opbouw van een tekening

Bij het natuurgetrouw tekenen van een plant komt behoorlijk wat kijken. Plantenkennis is belangrijk. Dan weet je of een plant bij een bepaalde familie hoort en kun je de kenmerken zien, waardoor je afwijkingen eerder herkent.

Eerst ga je de plant observeren. Je kijkt naar wat je werkelijk ziet in plaats van wat je denkt te zien. Daarvoor gebruik je minimaal drie planten, zodat je een gemiddelde plant tekent en niet toevallig die ene afwijkende. Dan maak je van alle kenmerken schetsen. Eerst grof en later op maat van de plant. Met een liniaal kun je de maten nameten.

Als je eenmaal alle schetsen naar tevredenheid hebt, bepaal je een compositie, dus hoe je je plant interessant op het papier zet. Deze compositie is de basis voor je verdere illustratie. De volgende stap is een potloodtekening maken, zodat je de contrasten in de tekening

*Foto: Gerda van den Berg.
Botanische tekening: Grote kaardenbol, *Dipsacus fullonum*
Kleurpotlood, Bruto papierformaat: 29,7 x 42 cm;
netto 26 x 35 cm, 2019*

Eerste vondst van de Griekse duinslak en de grofgeribde grasslak in het werkgebied van de NVWC

Foto 1, hoogwater

Foto 1. Overzicht van de vindplaats in de spoorzone

door Theo de Jong

De afgelopen jaren heb ik in de spoorzone regelmatig rugstreppadden horen roepen. Ik was benieuwd of er dit jaar ook nog rugstreppadden aanwezig waren. Om die reden bezocht ik het terrein op 3 mei.

Tijdens dat bezoek stond een deel van het terrein onder water (foto 1). Op een stukje met vrij veel open zand lagen enkele opvallende slakkenhuisjes. Verder zoeken leverde nog meer huisjes op. Alle huisjes waren leeg en de meeste huisjes zagen er verweerd uit. Sommigen waren in betere staat en hadden mooie donkere spiraalbanden, zoals je onder andere ook ziet bij de zwartgerande tuinslak (*Capaea nemoralis*). Ik dacht gelijk aan de bolle duinslak (*Cerņuella virgata*) maar was er niet zeker van. Thuis leverde de determinatie problemen op. De kenmerken van de diverse duinslakken (*Candidula spec.* en *Cerņuella spec.*) zijn niet altijd duidelijk en bovendien komen er veel variaties voor zowel in kleur als in grootte. 'Mijn' slakjes waren eigenlijk te klein voor bolle duinslakken en te grof geribd. Die zijn meestal 12 x 15 mm (hoogte x breedte). Mijn grootste slak was 8 x 12 mm, dus beduidend kleiner. De meeste slakjes waren echter nog kleiner. Om die redenen dacht ik, met grote twijfel, eerst aan de grofgeribde grasslak (*Xeroplexa intersecta*). Experts via Facebook gaven aan dat het toch de bolle duinslak was (foto 2).

Duizenden huisjes

Bij een tweede bezoek op 10 mei was een groot deel van het terrein drooggevallen. In de 'aanspoelgordel' van het teruggetrokken water

vond ik honderden lege huisjes en verspreid over het terrein nog eens duizenden huisjes (foto 3). Levende dieren heb ik niet gevonden. Dat is ook geen wonder want de duinslakken zijn in Nederland éénjarig. De dieren paren van augustus tot in oktober. De eieren worden daarna afgezet in de bovenste laag van de bodem waarna het dier enkele dagen later sterft. De eieren, 30 tot 80 per legsel, komen in 15 – 20 dagen na de eiafzet uit (Mienis, 1969). En in de lente, soms pas vrij laat verschijnen de jonge slakjes aan de oppervlakte. Ik heb veel huisjes verzameld om thuis nog eens nader te bekijken. Daar bleek dat er ook kleinere, gevlekte huisjes bij waren met een afwijkende vorm. Ze waren minder bol en lager dan de huisjes van de bolle duinslak. Bij determinatie kwam ik toch weer uit op de grofgeribde grasslak! Consultatie op Facebook leverde de bevestiging, grofgeribde grasslak! Maar determinatie vanaf foto's is moeilijk en daarom heb ik huisjes van beide soorten naar de landelijke bekende macoloog Tello Neckheim gestuurd. Hij mailde mij dat het inderdaad ging om de grofgeribde duinslak én om de Griekse duinslak (*Cerņuella cisalpina*). Deze onderscheidt zich van de bolle duinslak door grovere ribben. Beide soorten worden gezien als soort maar ook wel als soortcomplex. Dus twee bijzondere slakken die nog niet eerder in het werkgebied van de NVWC waren vastgesteld! (Foto 4 hiernaast en foto 5 op pagina 30)

Foto 2. Bolle duinslak, boven- en onderzijde

Foto 3. Aanspoelgordel met veel slakkenhuisjes

Foto 4. Bolle duinslak met er boven twee grofgeribde grasslakken.

Soort van de vakantie

Van de duinslak heb ik duizenden huisjes gevonden. Die soort komt er dus met een grote populatie voor. Van de grofgeribde grasslak heb ik maar een tiental huisjes gevonden. Dat betreft dus een kleine populatie.

De populatie van de Griekse duinslak behoort tot de grootste populaties van Nederland en is wellicht de grootste! De waarnemingen van de Griekse duinslak sinds mei 2018 betreffen veelal één exemplaar, som 30 of 50, hoogst zelden 100-den en één keer 1000 (Waarneming.nl)

Duinslakken komen in Europa voor in het gehele mediterrane gebied, naar het noorden toe tot in Ierland en Zuid Engeland en het zuidelijk deel van de Belgische kust. Velen van ons kennen de soorten van de vakantie in het zuiden als die opvallende slak die met tientallen bij elkaar op stengels, muren en hekken overzomert. Dit doen ze vooral om de hete bodem te ontvluchten.

De Griekse duinslak is pas sinds 1896 bekend uit Nederland. Toen werd een exemplaar gevonden in de duinen bij Zandvoort (De Bruyne, 1986). Heden ten dage komt de soort voor in een smalle kuststrook, Zeeuws-Vlaanderen, Zuidelijk Flevoland en de omgeving van Amsterdam en op een enkele plaatst in het binnenland.

Foto 5. Bolle duinslak geflankeerd door twee grofgeribde grasslakken

De dichtstbijzijnde bevestigde waarneming betreft Utrecht zuid op 20 km afstand. Bovendien is er een onbevestigde waarneming uit Culemborg Hoge Prijs!! De grofgeribde grasslak heeft een vergelijkbare verspreiding als die van de bolle duinslak maar komt ook hier en daar voor in Noord-Brabant en Limburg. De dichtstbijzijnde vindplaats zijn de berm van de A27 bij Nieuwegein.

Pioniergebied

Zowel de Griekse duinslak als de grofgeribde grasslak hebben een voorkeur voor kalkrijke, onbeschaduwde, spaarzaam begroeide zandige plaatsen zoals in de duinen maar ook zoals op opgespoten terreinen, wegbermen en andere zandige terreinen. Vaak staan deze terreinen direct onder menselijke invloed. De soorten gedragen zich daar als pionier (Jansen, 2015). De omstandigheden in de spoorzone sluiten goed aan bij het beschreven habitat. Het terrein is spaarzaam begroeid met aan de oostkant opslag van wilg (*Salix alba*) en populier (*Populus spec.*). Plaatselijk groeit duinriet (*Calamagrostis epigejos*) in grote pollen, hier en daar het begin van braamstruweel (*Rubus spec.*), verder veel zandmuur (*Arenaria serpyllifolia*), zandhoornbloem (*Cerastium semidecandrum*), gewoon langbaardgras (*Vulpia myuros*) en echt bitterkruid (*Picris hieracioides*). En natuurlijk veel open zand, een echt pioniergebied. De bodem is slecht waterdoorlatend en na een beetje stevige regenbui staat het terrein onder water. Na enkele dagen valt het terrein weer droog. Door die ondoorlatende laag droogt de bovenlaag snel uit; er is geen binding met het grondwater.

Hoe hier verzeild?

De vraag is natuurlijk hoe beide soorten hier verzeild zijn geraakt. In het verleden was op het terrein onder meer het aannemersbedrijf In Den Eng gevestigd met waarschijnlijk aan- en afvoer van zand. Omstreeks 2016 zijn de gebouwen gesloopt en is het ter-

rein geëgaliseerd waarbij, voor zover ik kan nagaan, geen zand is aangevoerd. Pas na de sloop ontstond er een geschikt biotoop voor bolle duinslak en de geribde grasslak. Op basis hiervan denk ik dat de soorten vóór 2016 niet aanwezig waren, er was geen geschikt habitat. In 2016 is de parkeerplaats bij het station uitgebreid en is er een nieuwe P&R-plaats aangelegd. Beide terreinen zijn daarvoor opgehoogd met zand. Mogelijk zijn de slakken aangevoerd met zand dat bij de aanleg is gebruikt. Slakken zijn hermafrodiet dus één bevrucht exemplaar is voldoende om een populatie te starten. In ieder geval houden de populaties in de spoorzone al jaren stand.

Literatuur

- Bruyne, R.H. de, 1986. *Cerņuella jonica* (Mousson, 1854), een voor Nederland nieuwe landslak. *Basteria* 50: 65 – 67.
- Gittenberger, E., W. Backhuys en Th. E.J. Ripken, 1984. *De Landslakken van Nederland*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2015. *Veldgids Slakken en mossels*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2017. *Basisgids Slakken*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Mienis, H.K. 2021. *De Griekse duinslak Cerņuella cisalpina komt ook op Terschelling voor*. *Spirula* 426: 27.
- Mienis, H.K., 2022. *Iets over grasslakken en de bevestiging van het voorkomen van de Grofgeribde grasslak (Xeroplexa intersecta (Poiret, 1801) in Harlingen*. *Spirula* 430: 39 – 41.
- Mienis, H.K. 2022. *Iets over de Bolle duinslak Cerņuella virgata in Harlingen, Friesland*. *Spirula* 431: 26 – 27.
- Verspreidingsatlas.nl. *Grofgeribde grasslak en bolle duinslak*. *Verspreidingsatlas.nl*. Bezocht 10 mei 2023.
- Waarneming. nl. *Verspreiding bolle duinslak en grofgeribde grasslak*. Bezocht 10 en 16 mei 2023. 🐌

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

DRUK

BladNL
Oplage: 400 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 – 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Gijsje van Ingen, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van der Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Winy Verdouw, Marja ten Voorde,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is **alleen** toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 02-2023, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 – 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

0345 – 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 – 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 – 519 946

Ruud Post

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 – 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui
0345 – 574 123
insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winy Verdouw
06 – 40 80 52 08
Maartje van der Ploeg
06 – 10 75 98 66
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 – 44 70 47 54
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn
Gerrit van Utrecht
post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 – 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 – 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 – 533 756
zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convolutuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging. Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

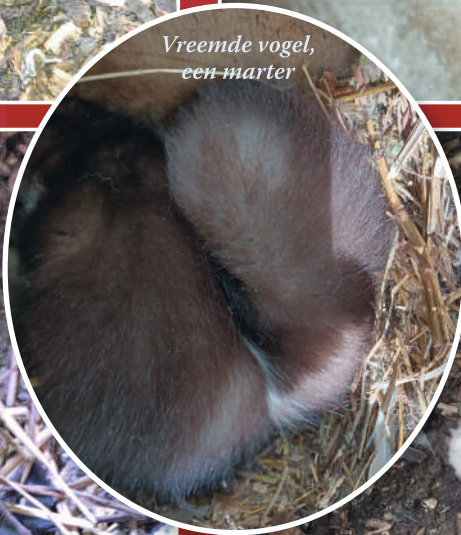
Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjie!p! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Broedende steenuil

Jonge kerkuilen

Vreemde vogel,
een marter

Nestkastwerkgroep op controle

In mei controleerden leden van de Nestkastwerkgroep de nestkasten van kerkuilen en steenuilen. Van beide soorten werden eieren of jongen aangetroffen. In één van de steenuilenkasten werd zelfs een marter gevonden. Dat hadden ze nog nooit meegemaakt!

Agenda NVWC

In de Tsjielp op de website www.nvwc.nl wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij Hak-al 2023 – 3: 4 augustus

www.nvwc.nl